

**3RD SCIENTIFIC SEMINAR OF POLISH
PEDAGOGICAL THOUGHT
TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF IDEAS
AND PEDAGOGICAL PRACTICE IN POLAND FROM
1939 TO 2016**

JAGIELLONIAN UNIVERSITY IN KRAKÓW

3 APRIL 2017

**III SEMINARIUM POLSKIEJ MYŚLI PEDAGOGICZNEJ
KIERUNKI ROZWOJU MYŚLI I PRAKTYKI
PEDAGOGICZNEJ W POLSCE LAT 1939-2016**

UNIwersytet Jagielloński

Instytut Pedagogiki

3 KWIETNIA 2017 ROKU

W dniu 3 kwietnia 2017 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim odbyło się III Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej zorganizowane przez Zakład Pedagogiki Szkoły Wyższej i Polskiej Myśli Pedagogicznej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów „Paideia”. Patronat honorowy objęła Fundacja im. Zygmunta Starogo. Niniejsze cykliczne spotkanie naukowe zostało zainspirowane przez **prof. zw. dr hab. Janinę Kostkiewicz**, podobnie jak pierwsze seminarium, które odbyło się 24 października 2014 roku, na temat *Myśli o wychowaniu dla Polski niepodległej (1863-1914/18)* oraz drugie seminarium z 29 kwietnia 2016 roku pt. *Realizm filozoficzny jako podstawa koncepcji i kierunków rozwoju polskiej myśli pedagogicznej*. Celem seminariów jest wymiana doświadczeń

z badań nad polską myślą pedagogiczną, próba jej rekonstrukcji i głębszego zrozumienia, ukazanie jej atrakcyjności i rangi w rozwoju narodowej tożsamości oraz europejskiego humanizmu.

Seminarium otworzył Dziekan Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego **prof. dr hab. Jarosław Górnicki** – Przewodniczący Rady Narodowego Kongresu Nauki. Podkreślił istotne znaczenie Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej w kontekście przemian edukacyjnych i związanego z nimi projektu ustawy regulującej funkcjonowanie nauki i szkolnictwa wyższego, który zostanie przedstawiony w trakcie Narodowego Kongresu Nauki we wrześniu 2017 roku w Krakowie. Kształtowanie nowego ładu edukacyjnego nie będzie bowiem możliwe bez rozwoju potencjału pedagogicznego myślenia. **Prof. zw. dr hab. Janina Kostkiewicz**, witając zgromadzonych Gości, sformułowała kilka zasadniczych pytań. Poszukiwanie na nie odpowiedzi będzie bowiem celem III Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej. Co zatem działo się w myśleniu pedagogicznym od 1939 roku po drugą dekadę XXI wieku? Jakie nurty, obok oficjalnej pedagogiki socjalistycznej, miały realny wpływ na wychowanie i kształcenie młodego pokolenia Polaków? Jaka była myśl pedagogiczna poza ośrodkami akademickimi? Jakie zasoby archiwalne powinniśmy wydobyć na światło dzienne? Cel tegorocznego Seminarium to zatem próba „nakreślenia mapy kierunków rozwoju myśli pedagogicznej”, jej charakterystyka oraz uporządkowanie.

W kręgu zainteresowań prelegentów znalazły się teorie pedagogiczne: Tadeusza Strumiły, Józefa Tischnera, Mieczysława A. Krąpca, Stefana Szumana, Janusza Tarnowskiego i Janusza Korczaka. Zanalizowano narzędzia terminologiczne zwrotów i kategorii badawczych. Ukazano przykłady budowania myśli zaangażowanej. Pogłębiono rozumienie relacji pomiędzy dydaktykami: ogólną i szczegółową oraz zajęto się metodami kształcenia i wychowania: metodą zuchową, metodami aktywnymi, metodą narracji. Zaprezentowano nurt edukacji kulturalnej, kulturowej i estetycznej, włączającej i alternatywnej oraz pedagogiki tomistycznej i personalno-egzystencjalnej, a także pedagogiki rodziny i pedagogiki resocjalizacyjnej. Ukazano kierunki rozwoju polskiej biografistyki. Przedstawiono problematykę kształcenia etyczno-moralnego, wychowania obywatelskiego oraz kwestię systemu opieki nad dzieckiem. Omówiono myśl pedagogiczną w katechezie

i szkołach chrześcijańskich. Szerszym kontekstem szczegółowych zagadnień były przekrojowe referaty na temat reform oświatowych w PRL-u, pedagogicznych opinii w czasopiśmie polskich z 1939 roku, myśli i praktyki pedagogicznej na uchodźstwie w czasie II wojny światowej oraz kultury intelektualnej i pedagogicznej w latach 1939–1956. Zaprezentowano typologię kierunków rozwoju myśli pedagogicznej, ukazując kryteria ich klasyfikacji, oraz podjęto próbę sformułowania struktury polskiej szkoły pedagogiki godności w kontekście ontycznej jakości człowieka.

Różnorodność referowanych i dyskutowanych problemów pedagogicznych ilustruje program III Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej precyzyjnie skonstruowany przez Organizatorów. Obrady zostały podzielone na cztery części.

Sesji pierwszej (*Dzieje myśli i praktyki pedagogicznej 1939–2016*) przewodniczyli: **prof. zw. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska** z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz **dr hab. Krzysztof Śleziński** z Uniwersytetu Śląskiego. Kolejność wystąpień w tej sesji była następująca: **prof. zw. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska**, *Reformy oświatowe PRL-u*; **prof. zw. dr hab. Katarzyna Olbrycht**, prof. Uniwersytetu Śląskiego, *Dzieje ruchu wychowawczego*; **dr hab. Wiesława Sajdek**, prof. AJD, *W obliczu wojny. Pedagogiczne poglądy, opinie i idee w wybranych czasopiśmie polskich z 1939 roku*; **prof. dr hab. Witold Chmielewski**, Ignatianum, *Polska myśl i praktyka pedagogiczna na uchodźstwie w czasie drugiej wojny światowej (1939–1945)*; **dr hab. Marek Rembierz**, prof. Uniwersytetu Śląskiego, *Między prawością myślenia i hartem ducha a zniewalaniem umysłów i deprawacją sumień. Z dziejów polskiej kultury intelektualnej i aktywności pedagogicznej w latach 1939–1956*; **dr hab. Andrzej Ciążela**, prof. APS, *Polska pedagogika wychowania dla alternatywnej cywilizacji humanistycznej w latach 1947–2016*; **dr Jolanta Mazur**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *System instytucjonalnej opieki całkowitej nad dzieckiem w Polsce w latach 1939–1956*; **dr Joanna Torowska**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Edukacja kulturalna i edukacja kulturowa w Polsce po 1989 roku – próba ujęcia*; **mgr Justyna Legutko**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Niezbadaane zasoby archiwalne (przykład spuścizny Tadeusza Strumiłły)*.

Sesji drugiej (*Problem badań i mapy kierunków rozwoju myśli pedagogicznej*) przewodniczyli: **prof. zw. dr hab. Katarzyna Olbrycht** z Uniwersyte-

tu Śląskiego oraz **prof. zw. dr hab. Stanisław Palka** z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kolejność wystąpień w tej sesji była następująca: **dr hab. Alina Wróbel**, prof. Uniwersytetu Łódzkiego, *Zwroty i kategorie badawcze a rozwój współczesnej myśli pedagogicznej*; **dr hab. Ewa Rodziewicz**, prof. AMW, *Konfrontacje, kontestacje, kreacje – o wybranych przykładach budowania myśli zaangażowanej i angażującej wychowawczo*; **dr hab. Wiesław Wójcik**, prof. PAN/AJD, *Polski projekt pedagogiki rodziny*; **prof. dr hab. Janina Kostkiewicz**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Zagadnienie typologii kierunków rozwoju myśli pedagogicznej – wokół propozycji kryteriów klasyfikacji*; **dr Dorota Łążewska**, prof. WSGE im. Alcide De Gasperi, *Pedagogiczne nurty/Filozoficzne źródła. Polska szkoła pedagogiki godności w kontekście ontycznej jakości człowieka*; **dr hab. Ryszard Skrzyniarz**, prof. KUL JP II, *Kierunki rozwoju biografistyki w Polsce. Zarys problematyki*; **dr Tomasz Staniszewski**, prof. PKNP PAN/WSB, *Różne ujęcia teoretyczne pojęcia Cywilizacji miłości u wybranych przedstawicieli polskiej myśli pedagogicznej do 2016 roku*; **ks. dr hab. Dariusz Stępkowski**, prof. UKSW, *Źródła i koncepcje kształcenia etyczno-moralnego w Polsce (1939–2016)*.

Sesji trzeciej (*Filozofie wychowania – subdyscypliny – koncepcje różnych nurtów*) przewodniczyli: **dr hab. Andrzej Ryk** z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz **dr hab. Ryszard Skrzyniarz** z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Kolejność wystąpień w tej sesji była następująca: **dr hab. Andrzej Ryk**, prof. UP, *Od filozofii do pedagogii spotkania. Refleksje na kanwie myśli Józefa Tischnera*; **dr hab. Maria M. Boużyk**, prof. UKSW, *Filozoficzne podstawy pedagogiki alternatywnej. Wydział Filozofii Chrześcijańskiej KUL w dyskusji z marksizmem*; **dr hab. Jarosław Horowski**, prof. UMK, *Specyfika rozwoju pedagogiki tomistycznej w Polsce po II wojnie światowej*; **dr hab. Paweł Skrzydlewski**, prof. Ignatianum, *Naturalne kręgi wychowania osoby ludzkiej w ujęciu o. prof. Mieczysława Alberta Krąpca*; **dr hab. Krzysztof Śleziński**, prof. Uniwersytetu Śląskiego, *Dydaktyka ogólna i dydaktyki szczegółowe w polskiej myśli pedagogicznej – analiza wybranych problemów*; **dr Wiesława Buczek**, ODiDZ, *Pedagogika personalno-egzystencjalna ks. Janusza Tarnowskiego. Dialog wychowawczy jako propozycja metody wychowania we współczesnej rodzinie, szkole i społeczeństwie*; **dr Marek M. Tytko**, BJ, *Stefana Szumana fideizm w koncepcji pedagogicznej*.

Sesji czwartej (*Subdyscypliny – szkoły – koncepcje – metody*) przewodniczyli: **dr hab. Alina Wróbel** z Uniwersytetu Łódzkiego oraz **ks. dr hab. Dariusz Stępkowski** z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Kolejność wystąpień w tej sesji była następująca: **dr Justyna Kusztal**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Pedagogika resocjalizacyjna – rodowód naukowy a współczesne interpretacje idei i praktyki resocjalizacyjnej*; **dr Małgorzata Michel**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Zmiana myślenia o procesie resocjalizacji i osobach niedostosowanych społecznie w świetle zmian paradygmatów w polskiej myśli resocjalizacyjnej. Nurt tzw. „nowej resocjalizacji”*; **dr Janusz Mólka SJ**, Ignatianum, *Odnowa myśli pedagogicznej w polskiej katechezie w latach 1971–1999*; **mgr Anna Chyła**, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, *Koncepcja szkoły chrześcijańskiej na przykładzie szkół ewangelikalnych w Polsce*; **dr Beata Świątek**, WSZIP, *Korczak jako wzór do naśladowania w opiniach studentów pedagogiki*; **dr Krystyna Liszka**, WSB, *Metody aktywne (aktywizujące) w procesie kształcenia – dlaczego ich nie ma?*; **dr Barbara Surma**, Ignatianum, *Rozwój metody narracji w wychowaniu religijnym dzieci w poglądach polskich pedagogów – od opowiadania i pogadanek do narracji biograficznej i nastawionej na tradycję*; **mgr Agata Bogumiła Jardzioch**, SWPR, *Edukacja włączająca w Polsce 18.00–18.10*; **dr Dominika Jagielska**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Kierunki rozwoju wychowania obywatelskiego*; **dr Renata Pater**, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Przemiany w edukacji estetycznej i kulturalnej w Polsce. Na przykładzie działalności edukacyjnej muzeów*.

W Seminarium udział wzięli pracownicy naukowo-dydaktyczni z 20 uniwersytetów, akademii szkół wyższych oraz instytucji naukowych. Wśród nich była reprezentowana – przez dr Dorotę Łażewską – Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie (referat *Pedagogiczne nurty/Filozoficzne źródła. Polska szkoła pedagogiki godności w kontekście ontycznej jakości człowieka*). Pedagogika godności byłaby teorią i praktyką oddziaływań chroniących ontyczną jakość człowieka, czyli wolność i rozumność człowieka. Człowiek jest bowiem „w sam raz” przygotowany (zdatny) do poznawania (za sprawą intelektu) i wybierania (za sprawą woli). Piastuje zatem zaszczytne stanowisko. Jest dygnitarzem na tym „stanowisku”. Termin „dygnitarz” odsyła do łacińskiego terminu „*dignitas*” tłumaczonego na język

polski terminem „godność”, który oznacza między innymi stan „piastowania zaszczytnego stanowiska”. Funkcja poznawania i rozumienia rzeczywistości (za sprawą intelektu) oraz umiejętność wiązania się (za sprawą woli) jako duchowej władzy pożądawczej z tym, co prawdziwe, dobre i piękne, była-by przesłanką godności. Szkołę pedagogiki godności tworzyliby myśliciele opisujący naturę człowieka (filozoficzne źródła) oraz nauczyciele, którzy potrafią powodować (przyczyniać się) ruch natury – od materii do formy – przejście od możliwości bycia człowiekiem do aktu bycia człowiekiem. Na tym bowiem, jak wyjaśnia Arystoteles, polega rozwój. Oddziaływać można zaś słowem wartościowym, ironicznym i logocentrycznym. Słowo byłoby zasadą (principium) szkoły godności. Operując słowem, można wydobywać człowieczeństwo z człowieka. Jest to sztuka ze wszystkich najdoskonalsza. I tym jest pedagogika (Władysław Stróżewski). Specjalnym rodzajem godności jest Humor (Stefan Szuman).